కలవని బాటలు

రైలు విజయవాడ ప్లాట్‌ఫారం మీద ఆగింది. బండి కిటకిటలాడుతోంది. హైద్రాబాదు నుండి వచ్చేబండి సాధారణంగా ఖాళీగానే ఉంటుంది. అలా అనుకునే వాసంతి ఆబండికి వచ్చింది; కాని, పెళ్ళిళ్ళరోజు లవడంచేతనో ఏమో, ఎక్కడా నికైనా సందు దొరకడంలేదు. దిగేవాళ్ళను దిగనివ్వకుండా జనం తోసుకుని ఎక్కుతున్నారు. ఎవరిమట్టుకు వాళ్ళే-రైల్లో ముందుగా ఎక్కితే నిలుచోడానికైనా చోటు చూసుకోవచ్చనో, లేక తాము యెక్కకుండా రైలు వెళ్ళిపోతుందన్న భయమో మరి, మధ్యలో మనుష్యుల నెత్తిమీదినుంచి అందిస్తున్న సామాను— ఇలా తొడ తొక్కిడిగా ఉన్న జనాన్ని ఎలాగో తోసుకుని ఆడవాళ్ళ పెట్టిలోనికి ఎక్కింది వాసంతి. ఆమె వంగపండు గోరంచు పట్టుచీరా, దానిపైన ఆకుపచ్చని జాకెట్టూ పచ్చని శరీరానికెంతో బాగా నప్పేయి. లోపల అడుగు పెట్టటానికైనా చోటులేదు. నలుదిక్కులా చూస్తూ చేతిలో ఉన్న బాగ్ అప్పరు బెర్తుమీద ఉన్న కాస్త ఖాళీలోనూ పెట్టింది.

మూల సీటులో కూర్చున్న రాధిక "ఇటురండి, కూర్చుందురు గాని," అని పిలిచింది. కొత్త ముఖమైనా చనువుగా పిలిచిన రాధికను చూచి ఆశ్చర్యపడింది వాసంతి. ఎవరైనా ఆమె—చోటు యిస్తున్నది కదా అని అటువైపు వెళ్ళింది. అక్కడకూడా అంతగా చోటులేదు. కాని రాధిక కొద్దిగా సర్దుకుని పక్కనున్న అయిదేళ్ళ బాబుని తన ఒడిలో కూర్చోబెట్టుకుని జాగా యిచ్చింది.

"థాంక్స్" అంటూ వాసంతి ఆ జాగాలో కూర్చుంది. రాధిక నవ్వుతూ ఆమెను చూసి "ఎంతవరకూ వెళ్తున్నారు?" అని అడిగింది.

"రాజమండ్రి; మీరూ?"

"రోహిణి"

"నేనూ రాజమండ్రే నండీ," రాధిక కుతూహలం యెక్కువయింది "మీరు రాజమండ్రిలో యెక్కడ ఉంటారు. అక్కడ ఏంచేస్తూఉంటారు?" అంటూ ప్రశ్న పరంపర మొదలు పెట్టింది.

"మాది బెజవాడ. అక్కడ కాలేజీలో లెక్చరర్‌గా ఉంటున్నాను. రాజమండ్రి పరీక్షాధికారిగా వెళ్తున్నాను."

"మరి రాజమండ్రిలో మీకు తెలిసినవాళ్ళున్నారా? ఎక్కడ దిగుతారు," అని అడిగిన రాధిక ప్రశ్నకు—

"నా కెవరూ తెలిసినవాళ్ళు లేరండీ. నే నెప్పుడూ రాజమండ్రి వెళ్ళలేదు కూడాను. ప్రిన్సిపాల్‌కు ఉత్తరం వ్రాశాను. తిన్నగా కాలేజీకే వెళ్తాను. వారే యేదో యేర్పాటు చేస్తారను కుంటున్నాను. నా కాఊరు కొత్త. అక్కడ వారంరోజు లుండాలి," అని సమాధానం చెప్పింది వాసంతి.

"అలాగ అయితే, మీకు అభ్యంతరం లేకపోతే మాయింటికి రండి. చల్లని తోట, మధ్యన చిన్నకుటీరం – యెంతో బాగుంటుంది. మీ రెన్నాళ్ళున్నా మా కభ్యంతరం ఉండదు."

ఇప్పుడు కుతూహలం వాసంతి వంతైంది. "మీది అసలు రాజమండ్రేనా? మీవా రేం చేస్తారు?"

"మావారికి ఉద్యోగం యేమీ లేదండి. బాగా భూము లున్నాయి. వ్యవసాయం స్వయంగా చూసుకుంటారు అసలు మాది రాజమండ్రిదగ్గరలోవున్న పల్లెటూరు. పిల్లలకు చదువు లుంటాయని పట్నంకాపురం పెట్టేము. చదువుకున్న ఆడవాళ్ళను చూస్తే నా కెంతో సరదా; వాళ్ళతో మాట్లాడాలని ఉంటుంది. అందుకే మిమ్మల్ని వచ్చి నాదగ్గర కూర్చోమన్నాను."

"మీరు చదువుకోలేదా?"

"నా చదు వెంతలెండి. స్కూల్ ఫైనల్ ప్యాసయ్యాను."

వాసంతి కాశ్చర్యమైంది. "అయితే మాత్రం మీ కేం తక్కువైందండీ"

"ఏమీ లేదనుకోండి. కాని నా కదోకసరదా. నాకు ముగ్గురు అబ్బాయిలు యిద్దరు అమ్మాయిలు. ఇంక చాలునని మావారు ఆపరేషను చేయించుకున్నారు. ఇదుగో వీడే ఆఖరువాడు. పెద్దమ్మాయి సెవెన్త్ ఫారమ్ చదువుతోంది. తరువాత అబ్బాయిలు – ఫోర్తుఫారమ్ ఒకడు, సెకండుఫారమ్ ఒకడు చదువుతున్నారు. చిన్నమ్మాయి అయిదవతరగతి చదువుతోంది. హైద్రాబాదులో మా అమ్మగారివద్ద ఉంది. ఇది మా కుటుంబం," వాసంతి అడగకపోయినా రాధిక తనసంగతంతా చెప్పింది. కాని ఆమెనుగురించి అడగడానికి మొహమాటపడింది. అడగకపోవడమే మంచిదని కోరుకున్న వాసంతికూడా మాట

తప్పించి లోకాభిరామాయణంలోనికి దిగింది

గోదావరిస్టేషను వచ్చింది రాధిక వాసంతి ఒకరికొకరు సహాయం చేసుకుని సామానుతో కిందికి దిగేరు బయటకు వచ్చేక కాలేజీకి రిక్షా మాట్లాడబోతున్న వాసంతిని వారించి రాధిక "మీరు మొహమాట పడుతున్నట్లున్నారు. రండి మాయింట్లో ఉందురుగాని," అంది.

"ఎందుకండీ ? నేను కాలేజీకి దగ్గరలో ఉంటేనే మంచిది-ఉదయమే లేచి వెళ్ళవలసిఉంటుంది."

"మాయిల్లు కాలేజీకి చాల దగ్గరండి. మీ రేమీ ఆలోచించక రండి, మాయింట్లో ఉందురుగాని," అని ఇంటికి రిక్షా మాట్లాడి వాసంతి బేగ్ కూడాఅందులోపెట్టించింది. ఇక కాదనలేక వాసంతి ఆమె ననుసరించింది.

ఇంటికి వెళ్ళేసరికి పెద్దకూతురు హేమ యెదురువచ్చింది. సన్నగా నాజూగ్గా చామనచాయరంగులో కళకళలాడ్తున్న చిరునవ్వుముఖంతో చూడముచ్చటగా ఉందాపిల్ల. ఆ అమ్మాయిని చూడగానే ఈ ముఖం యెక్కడ చూశానా అనిపించింది వాసంతికి. కాని ఎంత ఆలోచించినా గుర్తురాలేదు. పదేపదే ఆ బాలికను చూడాలన్న కోరికమాత్రం చంపుకోలేకపోతూఉంది

లోనికి వెళ్తూఉంటే ఇరుప్రక్కలా రంగురంగుల గులాబీలూ, మందారాలూ నిండుగా పూసి మనస్సుకెంతో ఆనందాన్నిస్తున్నాయి అవన్నీ తనని ఆహ్వానిస్తున్నాయా అన్నట్లు చల్లగాలికి మెల్లగా తల ఊపుతున్నాయి. మందమందంగా వీస్తున్నగాలి వాటి సువాసనలను కలుపుకుని తన చెంపలను తాకుతూఉంటే అనిర్వచనీయానందాన్ననుభవించింది, వాసంతి హృదయం.

కొత్తస్థలం అని జంకుతూ అక్కడే నిలబడిన వాసంతిని "లోనికి రండి" అని ఆహ్వానించింది హేమ. ఈ సందడిలో రాధిక యెటు వెళ్ళిందో చూడలేదు వాసంతి. వెళ్ళగానే లోపల సావడిఅంతా అధునాతన పద్ధతులతో అలంకరింపబడిఉంది. చుట్టూ గోడల పైని దేశనాయకుల ఫోటోలు తగిలించిఉన్నాయి. మధ్యగా సోఫాసెట్టు, ఒకప్రక్క బల్లపై రేడియో. సావడికి కుడిప్రక్కనఉన్న గదిలోనికి తీసుకుని వెళ్ళింది హేమ. అందులో ఒక మంచం, కుర్చీ, బల్ల, ఒక పడకకుర్చీమాత్రం ఉన్నాయి. ప్రతిగదిలోనూ ఫానులు. ఆయిల్లూ ఆమనుష్యులనూ చూస్తూంటే యెంతో ఆనందమైంది వాసంతికి.

"ఈగది మీకు కేటాయింపుగా ఉంటుంది. ఇదుగో, ఈ తలుపు తీసుకుని లోపలికి వెళ్తే అక్కడే బాత్‌రూమ్, లెట్రిన్ ఉన్నాయి మీ కింకేమి కావల

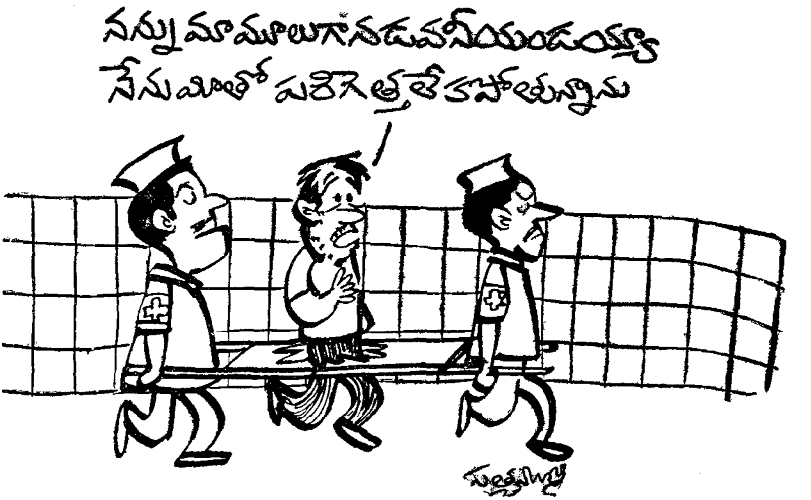

సినా నన్ను పిలవండి. ఈ దుటిగది లోనే ఉంటాను. మీరు స్నానం చేశాక మాయిల్లు చూపిస్తాను," అంది. హేమ వెళ్ళిపోయాక వాసంతి బాత్ రూమ్ లోనికివెళ్ళి అక్కడున్న బాయిలర్లో నీళ్ళు కాగిఉండడంచూసి స్నానం చేసి బయటకువచ్చి పడకకుర్చీలో కూర్చుని, సీలింగుఫానుకేసి చూస్తూ ఏదో ఆలోచించుకుంటోంది. ఇంతలో లోపల నుండి రాధిక వచ్చి "ఏమండీ! స్నానం అయిందా ? రండి భోజనం సిద్ధంగా ఉంది. అది పూర్తిచేసి మీ కాలేజీపని చూసుకోండి," అంది. కొత్తవాళ్ళు కూడా ఏ విధమైన మొహమాటం పడటానికి అవకాశమివ్వని ఆ మనుష్యులను చూస్తూ ఉంటే ఆశ్చర్యం వేసింది వాసంతికి.

ఇద్దరూ భోజనాల గదివైపుకి వెళ్ళారు. అన్నీ బల్లమీద అమర్చి ఉన్నాయి. బల్లకు ఒకప్రక్కన హేమా, తమ్ముళ్ళూ కూర్చున్నారు. రెండవవైపు రాధికా వాసంతీ కూర్చున్నారు. ఎవరో వంటమనిషి వస్తుందని ఎదురు చూస్తున్న వాసంతికి రాధికే వడ్డించడం చూస్తే ఆశ్చర్యంవేసింది. "వంట మనిషి వడ్డించదా ?" అని ఉండబట్టలేక అడిగింది వాసంతి.

"మాకసలు వంటమనిషి లేదండీ. నేనే వంట చేస్తాను. మావారికి ఎవరు వండినా సరిపడదు. అయినా నాకేం పనుంది ?"

"ఇంత తొందరగా మీరే యీ వంటంతా చేశారా ?"

"అవునండీ. ఎలక్ట్రిక్ ప్లేటు ఉంది. దానిమీదే చేస్తాను. అందుకే యింత తొందరగా అయిపోయింది." ఈ

మాటను వింటూవుంటే వాసంతి ఆశ్చ ర్యాని కంతులేదు. వీరింటికి తన రాక యేజన్మానుబంధమో అనిపిస్తోంది. భోజనా లయాక కాలేజీకి వెళ్ళివచ్చింది. సాయంకాలం నాలుగుగంట లయింది, కాని యింటియజమాని రాక కనిపించ లేదు. పిల్లలుకూడా ఎంతో నమ్రతతో వాళ్ళవాళ్ళ పనులు క్రమం తప్ప కుండా చేసుకుపోతూఉంటే, యిలా ఉండా లనిపించింది. సాయంత్రం హేమ నడిగింది — మీ నాన్న గా రేర ని. "హైద్రాబాదులో మా అత్తయ్యకు సుస్తీగా ఉంది. మా అమ్మా నాన్నా చూడ్డానికి వెళ్ళారు. మేము ఒక్కళ్ళం ఉన్నామని మాఅమ్మను పంపి ఆయన అక్కడే ఉండిపోయారు," అంది.

* * *

రాధిక బలవంతంవల్ల నైతేనేమి, హేమ యెడల తన కున్న ఆకర్షణవల్ల నైతేనేమి పరీక్షలు జరిగిన వారం రోజులూ వాళ్ళింట్లోనే ఉండిపోయింది. తీరికసమయాల్లో హేమను కూర్చో బెట్టుకుని కబుర్లు చెప్పేది. రాత్రులు కూడా తనున్నంతకాలం తనగదిలోనే పడుకోమని హేమకు ఇంకొక మంచం వేయించింది. ఆ అమ్మాయంటే యెందు 'కంత ప్రేమో తనకే అర్థం కాలేదు. ఆఖరురోజు బజారుకు తీసుకుని వెళ్ళి కంచిపట్టుపరికిణీ, వోణీ కొని, వద్దంటున్నా బలవంతగా యిచ్చింది ఆరోజ మధ్యాహ్నం వెళ్తున్నానని చెప్పడానికి కాలేజినుండి రాగానే రాధిక గదిలోకి వెళ్ళింది. తనిక్కడికి వచ్చిన వారంలోనూ ఒక్కసారైనా ఆగదిలోకి వెళ్ళలేదు. రాధిక అప్పుడే యేదో పనిమీద లోపలికి వెళ్ళింది. ఆమెకోసం యెదురుచూస్తూ గోడనున్న ఫోటోలు చూడసాగింది. అన్నీ వాళ్ళ కుటుంబం ఫోటోలే ఉన్నాయి. హేమ ఒక్కతే ఉన్న ఫోటో, దానిపక్కనే పిల్లలంతా గ్రూపుగా ఉన్న ఫోటో, ఇంకా ఎవరో ముసలిదంపతులు సరిగ్గా తెలియడంలేదు. ఆపక్కనే ఉన్న ఫోటో చూసి ఒక్కసారి షాక్ తిన్నదాని లాగా అయిపోయింది. కళ్ళు తిరుగుతున్న ట్లనిపించింది అందులో పదేళ్ళబాలికా, పదహారేళ్ళ బాలుడూ పెళ్ళిదుస్తుల్లో ఉన్నారు. చీరకట్టుకుంటే పెళ్ళి కొడుకు హేమ అయిపోతాడు; అంత పోలిక లున్నాయి. "ఈ ఫోటో ఇక్క డెందుకుంది?" అని మనస్సులో అనుకో బోయి అప్రయత్నంగా పైకి అనేసింది. రెండు గ్లాసులతో పండ్లరసం పట్టుకుని "అది మావారిదేనండీ, ఆయనకు చిన్న తనంలోనే వివాహం అయిందిట. ఆమె చనిపోయింది. పాపం, ఆమె అంటే మావారి కెంతో యిష్టం – యిప్పటికీ 'వసూ వట్టి అమాయకురాలు సుమా! పిచ్చిది!' అంటూఉంటారు. ఆ పక్కనే ఉన్న అమ్మాయే ఆయన మొదటిభార్య

వాసంతి ఆసక్తిగా ఆమె నడిగింది

"ఇంకా యేంచెప్పేరు ఆమెను గురించి?"

"ఆ కుతూహలం చూస్తే రాధికకు ఆశ్చర్య మేసింది అయినా అది పైకి కనిపించనీయక, "అంతకుమించి యెంత అడిగినా ఎన్నడూ చెప్పలేదు వసూ అనడంతప్ప ఆమె పూర్తి పేరు కూడా మాకు తెలియదు ఆ ఫోటో మాత్రం పదిలంగా చూస్తూంటారు '

వాసంతి లేచి "నే నీరోజు వెళ్తున్నా నండీ," అని నిర్లిప్తంగా చెప్పి తన గదిలోనికి పోయి సామాను సర్దుకో సాగింది. వెనుకనే వచ్చిన రాధిక, "ఈరోజు ఆయన వచ్చేస్తారు. ఉండండి, చూసి పోదురుగాని," అంది.

"కాదండీ! వెళ్ళాలి. ఇంకొకసారి వస్తాలెండి," అంది వంచినతల యెత్తకుండానే.

ఆమె అలా యెందుకైపోయిందో రాధిక కేమీ అంతుపట్టలేదు. ఆమె కేం తెలుసు - ఆఫోటోలోని వసూ, తన యెదుట నిలిచిన వాసంతీ ఒకరేననీ?

* * *

వాసంతికి పదేళ్ళ వయసులో ఉండగానే బామ్మగారి కోరికప్రకారం కొంచెం దూరపుబంధువుల అబ్బాయి కమలనాథుడితో వివాహం అయింది. కమలనాథు డాయేడే స్కూల్ ఫైనల్ పాసయాడు; వాసంతి ఫస్టుఫారం చదువుతోంది. చదువులో చాలా చురుకుగా ఉండేది. తల్లిదండ్రులకు పెద్దకూతురు వాసంతి. తన తరువాత ఇద్దరు తమ్ముళ్ళు, ఒకచెల్లెలు. ఈ పెళ్ళి కోసమే కాచుకున్నా నన్నట్లు పెళ్లైన ఆరునెలలు తిరగకుండానే ముసలిబామ్మ గారు కళ్ళు మూశారు.

చంద్రమౌళిగారికి ఆడపిల్లలు చదువుకుంటూ రంటే యెంతో ఉత్సాహం. ఆయనమాట కెదురు చెప్పక అనుగుణంగా ఉంటుంది ఆయన భార్య విశాలాక్షి. ప్రథమసంతానం వాసంతి అంటే వాళ్ల కెక్కడలేని ప్రేమ. ఆ అమ్మాయిని పిలయినంత వరకు చదివించాలని వారి ఆశ. ముసలితల్లి మాట కాదనలేక వివాహం చేశారు. పిల్లలు పెద్దవాళ్ళయేవరకు చదివించ వచ్చునుకదా అని ఆశతో వాసంతిని స్కూలు మాన్పించలేదు. అబ్బాయి చదువుకూడా కావాలికదా - ఇంకా చిన్నపిల్లకదా అని మామగారు చక్రధరరావుగారు కూడా అడ్డు చెప్పలేదు

* * *

కాలంక్రమం తప్పకుండా నడచి పోతోంది. వాసంతి మంచిమార్కులతో స్కూల్ ఫైనల్ పాసయింది. కమల నాథుడు కూడా బి. ఏ పాసయి బి. యెల్. లో చేరాడు. వాసంతిని కాలేజిలో చేర్చే యత్నాలు చేస్తున్నా రని విన్న చక్రధరరావుగారు భార్య జయలక్ష్మిని వియ్యాలవారింటికి పంపేరు. వియ్యపురాలిని బాగానే సత్కరించారు. భోజనాలయి. సావ కాశంగా కూర్చున్న సమయంలో తను వచ్చినపని చెప్పింది విజయలక్ష్మి.

"వదినా! ఇంక చదివింది చాలు. పైకి చదివించకండి వాసంతిని. మంచి రోజు చూసి మాయింటికి పంపండి. అబ్బాయి చదువుకూడా వచ్చే యేడుతో

అయిపోతుంది. మా కున్నదిమాత్రం వాడేకదా? ఆడపిల్ల అత్తవారింటికి వెళ్ళిపోయేదాయె. ఆపల్లెలో ఉండే దాని కింతకన్న చదువులు దేనికి?"

"చదుకున్నవాళ్ళంతా ఉద్యోగాలు చెయ్యాలని ఉందా వదినా? దానికి చదువుకోవాలని ఉత్సాహంగా ఉంది. మంచి మార్కులుకూడా వస్తున్నాయి. వాళ్ళ నాన్నగారుకూడా సరదా పడుతున్నారు - బి. ఏ. పాసవాలని. ఇంత కాలం ఎలాగూ ఆగేము, ఒక్క నాలుగే ళ్ళూరుకుంటే బి. ఏ. అయిపోతుంది."

"చదువుకి అంతం ఉందా వదినా? ఆ బి. ఏ. అయాక యింకాపైకి వెళ్ళా లనిపిస్తుంది; అంతెక్కడ? మావాడైనా అంత యిష్టపడటంలేదు; నామాట విని ఆ విషయం తలపెట్టకండి."

"అదెలాగ వీలవుతుంది? అల్లుడు బి. ఎల్. పూర్తి అయేవరకూ యిది గోళ్లు గిల్లుకుంటూ కూర్చోవడమేగా? ఈలోపున పి.యు.సి. పూర్తవుతుంది."

ఇలా మొండిగా వాదిస్తున్న విశాలాక్షితో మాట్లాడలేక జయలక్ష్మి సాయంకాలం బండియెక్కి స్వగ్రామం వెళ్ళిపోయింది.

భార్య చెప్పినమాటలు విని చక్రధర రావుగారు మండిపడ్డారు. వెంటనే చదువు మాన్పించేసి కోడల్ని పంప వలసినదని వియ్యంకుడికి ఉత్తరం వ్రాసేరు. అలా పంపని పక్షంలో పర్యవసానం యెలా ఉంటుందో చెప్పడం చాలాకష్టం అనికూడా రాసేరు. అది చూచి చంద్రమౌళిగారు కొద్దిగా జంకినా, పంచేస్తారులే, కాలేజిలో చేర్పించాక వాళ్ళే ఊరు కుంటారని నిర్లక్ష్యం చేసి చాలరోజులు జవాబుకూడ వ్రాయకుండా తరువాత 'అమ్మాయి తీరా చేరిపోయింది కనుక చదువు సాంతం కానివ్వమనీ, తరువాత తమమాట కాదనమనీ' వ్రాశారు. ఇంకేమీ చేసేదిలేక జరిగిన విషయం "కొడుక్కి తెలియచేసి ఆ పైసంగతి నువ్వు చూసుకో, నేను కలుగచేసుకో," నన్నారు.

తమయిష్టానికి వ్యతిరేకంగా భార్యను చదివించడమే కాకుండా, తన తలిదండ్రుల మాటకు విలువ యివ్వలేదని కమలనాభుడికి కోపం ముంచుకువచ్చింది. వెంటనే బయలుదేరాడు అత్తవారింటికి.

ఇంటికి వచ్చిన అల్లుడికి ఫలహారాలు పిండివంటలు చెయ్యడంలో మునిగి పోయింది విశాలాక్షి. మామగారు ముభావంగా అల్లుణ్ని క్షేమసమాచారా లడిగి "కాస్త టిఫిన్ తీసుకుని విశ్రాంతి తీసుకోవోయి. అలా వెళ్ళి వస్తా"నని వెళ్ళబోతూఉంటే "నేను విశ్రాంతికి విందులకూరాలేదు. ఇప్పుడే ప్రయాణం. వాసంతిని తీసుకుని వెళ్ళాలని వచ్చాను," అన్నాడు.

అర్థం కానట్లు వింతగా చూశారు. చంద్రమౌళిగారు. "కాలేజిలో చేరిన అమ్మాయి నీతో యెలా వస్తుంది?"

"ముందే చేర్పించవద్దని మా నాన్న గారు చెప్పేరుగా?"

"అవును చెప్పేరనుకో; కాని నువ్వు మాట్లాడలేదు. అమ్మాయికే మో చదవాలని ఉంది; అందుచేత చేర్పించేము."

"మా నాన్నగారు చెప్తే నేను చెప్పినట్లుకాదా!" చదువు కావాలనుకున్న అమ్మాయికి పెళ్ళి చెయ్యకుండా ఉండవలసింది."

"అదీ నిజమే, కాని యేదో తెలియని రోజుల్లో జరిగినదానికేం చేస్తాం? అయినా ఒక్క నాలుగేళ్ళు కళ్ళు మూసుకుంటే నీభార్య నీకు కాకుండా పోతుందా?" అంటూ అల్లుడి సమాధానానికెదురు చూడకుండా వీధిలోనికి వెళ్ళిపోయారు. మామగారి నిర్లక్ష్యానికి మండిపడుతూ యేమీ చెయ్యలేక అక్కడున్న కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. ఇంతలో అటుప్రక్కగా వెళ్తున్న వాసంతి కనిపించింది.

"వసూ! నీతో కొంచెం మాట్లాడాలి, యిటు వస్తావా?" భర్త యేం మాట్లాడతాడోనని కొంచెం జంకింది. కాని ఆమెకు తెలియకుండానే కాళ్ళు అతనివద్దకు తీసుకునివచ్చాయి.

"అలా కూర్చో."

"ఊc, చెప్పండి ఏమిటో!" అని తల వంచుకునే కూర్చుంది.

"నీకు చదువు ముఖ్యమా, నేను ముఖ్యమా?"

"అలా అడుగుతే యేం చెప్పను? దేని కదే ముఖ్యం."

"అయితే నాతో రావడం యిష్టం లేదా?"

"చదువయాక తప్పక వస్తాను."

"అంతవరకూ నేను యెదురు చూడాలా?"

"……… ………"

"మాట్లాడక తల వంచుతావెందుకు? నేను ఖచ్చితంగా చెప్తున్నాను. నువిప్పుడు రాకపోతే నీకూ నాకూ ఇక పొసగదు. నే నింకొక మార్గం అవలంబించవలసి ఉంటుంది, ఏమంటావ్?"

"నాచదువయేవరకు ఉండలేకపోతే అది మీ యిష్టం."

"అయితే నీకు రావాలనిలేదా?"

"మా నాన్నగారు చెప్పినట్లు చెయ్యడమే నా విధి. ఆయన చదువుకోమన్నారు. నాకూ సరదాగాఉంది చదువుకుని ఉద్యోగం చెయ్యాలని."

"అయితే మీ నాన్నగారి మాటే కాని నీకు మా మాట అక్కరలేదన్న మాట. నువిప్పుడు పలుకుతున్నవి మీ నాన్నగారు నేర్పిన చిలకపలుకులు. నేను వెళ్ళిపోతున్నాను. తరువాత విచారించి లాభం లేదు; ఆలో

చించుకో," అని లేచాడు. వాసంతి ముఖంలో మార్పేమీ లేదు. అలాగే కూర్చుని అతను వెళ్తూఉంటే చూస్తూ ఊరుకుంది.

వంట పూర్తయిందని చెప్పడానికి బయటికి వచ్చిన విశాలాక్షమ్మ అల్లుడు వెళ్ళిపోయాడన్న సంగతి విని ఎగిరి పడింది. ఈరోజుల్లోకూడా అలుగుదా మనుకున్నాడు కాబోలు! నాలుగు రోజులుపోతే వాళ్ళే తోవలో కొస్తారు

దానీడువాళ్ళు కింకా పెళ్ళే కానివా ళ్ళెంతమందో ఉన్నారు,'' అని గొణు క్కుంటూ లోపలికి పోయింది.

తల్లిమాటలతో మరింత ధైర్యం వచ్చింది వాసంతికి. ఇంతలో చంద్రమౌళి గారు వచ్చి విషయం తెలుసుకుని "హుఁ, తనకి తన తల్లిదండ్రు లెంతో దీనికిమాత్రం మేము అలాకాదూ? మామాటకేంటోందని అలిగిపోయాడా? ఇందుకే ఆడదానికి ఆర్థికస్వాతంత్ర్యం ఉండాలంటాను. నీ కేం బెంగ అక్కర లేదమ్మా,'' అంటూ లోపలికినడిచారు.

అంతే, ఆరోజునుండీ రెండుకుటుం బాలమధ్య ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు బందయిపోయాయి. ఆడపిల్లగలవాళ్లు వాళ్ళకే అక్కరలేకపోతే మనకేం అని చక్రధరరావుగారూరుకున్నారు.

వాసంతి పి. యు. సి. పాసయింది. బి. ఎస్సి. లో చేర్పించారు. వియ్యాల వారి వద్దనుండి పిల్లను తీసుకు వెళ్ళమని ఉత్తరం ఎప్పటికీ రాక పోవడంతో చక్రధరరావుగారే వ్రాశారు వెంటనే పంపవలసిందని. మీ అబ్బాయికి అంత తొందరగా వుంటే వేరే సంబంధం చూసుకోవచ్చని జవాబు వచ్చింది. ఆఖరు ప్రయత్నంగా కమల నాథుడు అత్తవారిఊరు వెళ్ళి తిన్నగా కాలేజికి వెళ్ళి వాసంతిని "నీ ఉద్దేశం యేమి''టని అడిగేడు.

"నాచదువు పూర్తి అయేవరకు రాను.''

"అయితే విడాకులు ఇవ్వ మంటావా?"

ఈ ప్రశ్నకు కొద్దిగా చలించినట్లు కనిపించి సూటిగా అతనివైపు చూసింది. వెంటనే ప్రక్కకుతిరిగి "మీ యిష్టం. నా కభ్యంతరంలేదు,'' అని గిరుక్కున తిరిగి వెళ్ళిపోయింది.

ఆ సాయంత్రమే యింటికి వెళ్ళి విడాకులకు లాయరుతో సంప్రదించి, రిజిష్టరు ఉత్తరం వ్రాయించాడు.

చంద్రమౌళిగారు ఉగ్రుడయ్యాడు. "నాకిదొక మగపిల్లవాడనుకుంటాను. హాయిగా కాలుమీద కాలు వేసుకుని సంపాదించుకుంటుంది," అన్నాడు.

విశాలాక్షి కూతురన్నడిగి విషయం తెలుసుకుని, "మనం చేస్తున్నది మంచిది కాదేమో. పోనీ, చదువు మాన్పించి పంపేయరాదూ? ఎప్పటికైనా ఆడ దానికి ఒక పురుషునిఅండ ఉండాలిగా? నలుగురిలో నవ్వులపాలు అయి పోతాము,'' అంది.

"ఏమిటమ్మా నవ్వులపాలయ్యేది? పురుషుడు లేకుండా స్త్రీ బ్రతకలేదన్న మునలిఆలోచనలే మనల్ని మన దేశాన్ని కృంగదీస్తున్నాయి. అసలు పెళ్ళే కాకుండా యెంతమందిలేరు? వాళ్లు బ్రతకటంలేదూ! మాప్రిన్సిపాల్ చూడు, ఒకటి రెండేళ్ళలో రిటైరవబోతోంది. ఆవిడ కిప్పటికీ పెళ్ళి కాలేదు,'' గొంతు చించుకుని ముఖ

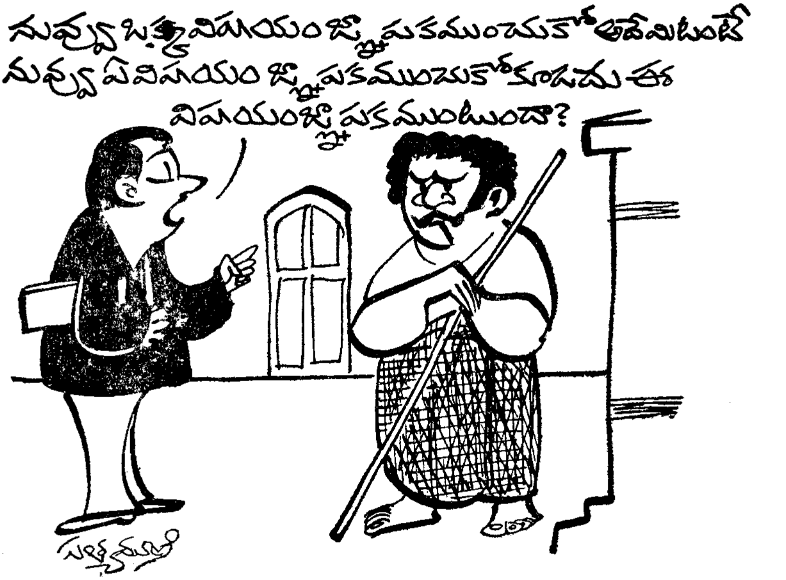

మంతా యెఱ్ఱగా చేసుకుని మాట్లాడింది వాసంతి.

"మీ నాన్నగారి మద్దత్తుతో నువ్వీ మాటలంటున్నావు, కాని నీకు అనుభవం చాలదేఅమ్మాయి! పెళ్ళి కాకుండా ఉంటే అదివేరు. నిన్నెప్పుడూ లోకం మొగుడు విడిచిపెట్టేడని వేలుపెట్టి చూపిస్తుంది. బాగా ఆలోచించుకోండి తండ్రీ కూతుళ్ళు," అని లేవబోయిన విశాలాక్షి నాపి, "లేవకు, కూర్చో; అంత కొంప ఏం మునిగింది. డైవర్సు యిచ్చేస్తే సంబంధం లేనట్లేకదా? మనమ్మాయి కెప్పుడు కావాలంటే అప్పుడే దానికి నచ్చినవాణ్ణి చేసుకుంటుంది."

"ఎక్కడో అమెరికాలో కూర్చుని మాట్లాడుతున్నట్లున్నారు. మన దేశ మర్యాద లందుకు ఒప్పుకోవు. భారత స్త్రీకి ఒకడే భర్త."

"నిక్షేపంలా ఒప్పుకుంటాయి. ఎవరో దీనికి నాంది పలకాలిగా. అది మనమే అవుదాం. ఇంతోటి మొగుడు దొరక్కపోడు."

అంతే. సంబంధం కోర్టుద్వారా తెగిపోయింది. ఎం. ఎస్సీ. ఫస్టుక్లాసులో పాసయింది. ఉన్నఊళ్ళోనే లెక్చరరుగా చేరింది.

బంధాలు విడిపోయి ఇంచుమించుగా ఇరవయి సంవత్సరా లవుతోంది. కమలనాథుని విషయ మేమీ తెలియదు వాసంతికి. అతనుమాత్రం ఈ చరిత్రంతా చెప్పడం యిష్టంలేక తన

రెండవభార్య రాధికతో ఆమె చని పోయిందనే చెప్పేడు. అయినా వాసంతియెడల ఉన్న ప్రేమ ఏ మాత్రం తగ్గలేదు. ఆమె యెక్కడున్నదీ, యేం చేస్తున్నదీ తెల్సుకుంటూనేఉన్నాడు. దానివలన అతనొక అవ్యక్తానందం అనుభవించేవాడు.

* * *

ఆరోజు మధ్యాహ్నం వాసంతిని సాగనంపడానికి తమ్ముణ్ణి తీసుకుని హేమ స్టేషనుకు వెళ్ళింది. వాసంతి వెళ్లే ట్రెయిన్ ఇంకా రాలేదు. ఇంతలో అప్పుడే విజయవాడవైపునుండి వచ్చే బండి అవతల ప్లాట్‌ఫారంమీద ఆగింది, అందులోనుండి దిగిన కమలనాభుడు ఓవరు బ్రిడ్జిమీదనుండి వస్తూ హేమను ఆమెతోనున్న వాసంతిని చూసి ఆశ్చర్య పడ్డాడు. వీరిద్దరికీ పరిచయ మెలాగయిందా అనుకున్నాడు. ఈ సమయంలో వాళ్ళ దృష్టిలో పడడం యిష్టంలేక జనం మధ్యలో దూరి ఒక ప్రక్కగా నడుస్తున్నాడు. కాని హేమ దృష్టినుండిమాత్రం తప్పించుకొనలేక పోయాడు. ఆరోజు తండ్రి వస్తాడని తెలిసిన హేమ అటునుంచి వచ్చేబండ్లు చూస్తోంది. అప్పుడే వచ్చిన బండిలో నుండి తండ్రి దిగడం చూసి అతని కెదురు వెళ్ళింది.

వాసంతి బండి వచ్చింది. ట్రెయిన్ లోకి యెక్కబోతూ హేమకోసం చూసింది. దూరంనుండి యెవరినో వెంటబెట్టుకు వస్తున్న హేమ కనిపించింది. హేమతో వచ్చే మనిషెవరై ఉంటారో ఊహించుకున్న వాసంతి హృదయం దడ దడ కొట్టుకుంది. మనస్సు నదుపులో పెట్టుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తూ బండియెక్కి కిటికీదగ్గర కూర్చుంది.

హేమ సంతోషంతో పొంగిపోతూ తండ్రిని తీసుకుని వాసంతివద్దకు వచ్చి యిద్దరినీ పరిచయం చేసింది. యాంత్రికంగా ఒకరికొకరు నమస్కారాలు చేసుకున్నారు. కమలనాభుని చిరునవ్వు ముఖం చూస్తూఉంటే 'అప్పుడు నన్ను కాదన్నావు చూశావా? ఇప్పుడు నేనూ, నాపిల్లలూ ఎంత ఆనందంగా ఉన్నామో!' అని ఉడికిస్తున్నట్లనిపించింది. వాసంతికి కంటినిండా నీళ్ళు తిరిగేయి. అది కనబడకుండా ఉండాలని యెటో చూడసాగింది. రైలు కదులుతూఉంటే వాసంతి కూర్చున్న కిటికీపైన చేతులు పెట్టి "ఎప్పుడైనా మాయింటికి వస్తూండండి," అంటున్న హేమ చేతిమీద వెచ్చని కన్నీటి బిందువులు రెండు పడ్డాయి.

"నేనంటే యెంత ప్రేమో!" అనుకుంది, అసలుసంగతి అర్థంకాని హేమ.